

YOSHLAR ORQALI UY-JOY KOMMUNAL XIZMATLARI TIZIMINI TUBDAN O'ZGARTIRISH: O'ZBEKISTON SHAHARLARIDA XIZMAT SIFATI, BOSHQARUV VA ISHONCH MUAMMOLARI

Aziz Muxammadqulov¹

Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash instituti

KEYWORDS

kommunal xizmatlar sifati,
boshqaruv, korrupsiya, yoshlar
ishtiroki, raqamlashtirish,
O'zbekiston shaharlari,
transformatsiya.

ABSTRACT

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston shaharlari kesimida uy-joy kommunal xizmatlari tizimidagi tizimli muammolar – xizmatlar sifati pastligi, boshqaruvdagi korrupsiya, chiqindilar bilan ishlashdagi samarasizlik, raqamlashtirishdagi sustkashlik, aholining noroziligi va ishonchsizligi – chuqur tahlil qilinadi. Mazkur muammolar fonida yoshlarning bu sohadagi ishtiroki imkoniyatmi yoki zaruratmi, degan asosiy savol ilgari suriladi. Maqolada O'zbekiston tajribasi, tahlillar va xalqaro qarashlar asosida yoshlarga tayanilgan transformatsiya modelining asosiy tamoyillari ishlab chiqiladi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: [10.5281/zenodo.15731978](https://doi.org/10.5281/zenodo.15731978)

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

1. Kirish

O'zbekiston shaharlari bugungi kunda tez urbanizatsiya, infratuzilmada bosim, budjet cheklovlari va ijtimoiy kutishlar kuchayib borayotgan muhitda yashamoqda. Uy-joy kommunal xizmatlari tizimi esa ushbu jarayonlarda eng muhim, ammo eng zaif zvenolardan biri sifatida ko'zga tashlanmoqda.

Sifatli xizmat ta'minlay olmaslik, korrupsiyaga moyil boshqaruv, chiqindilarni yig'ish va utilizatsiya qilishdagi tartibsizlik, raqamlashtirish bo'yicha real siljishning pastligi, va eng muhimi – fuqarolarning davlat tizimiga ishonchsizligi bugungi tizimning chuqur muammolaridir.

Ushbu maqola ana shu murakkab muhitda bitta asosiy savolga javob izlaydi: “Yoshlar ushbu tizimni tubdan o'zgartira oladimi?”

2. Uy-joy kommunal xizmatlaridagi tizimli muammolar

¹ Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash instituti mustaqil tadqiqotchisi

2.1. Xizmat sifati

O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, aholining kommunal xizmatlar sifati bo'yicha norozilik darajasi 2023-yilda 38 foizdan 2024-yilning 1-choragida 44 foizgacha oshgan. Ko'p kvartirali uylar tizimida issiqlik, suv ta'minoti, chiqindi olib ketish, lift ishlashi kabi ko'rsatkichlar bo'yicha nosozliklar saqlanib qolmoqda.

2.2. Boshqaruvdagi korrupsiya

2023-yilda Davlat moliyaviy nazorati inspeksiyasi kommunal xizmatlarga oid xarajatlardagi 186 mlrd so'mlik asossiz sarf-harajatlarni aniqladi. Qonunchilikda ochiqlik va hisobdorlikka oid talablarga qaramasdan, mahalliy kompaniyalar faoliyatida halollik va shaffoflik yetishmayapti.

2.3. Raqamlashtirish va axborot oqimi

Kommunal xizmatlar sohasida raqamlashtirish jarayonlari kechikmoqda. "E-kommunal" tizimi bir nechta shaharda sinovdan o'tsa-da, foydalanuvchilar soni juda past, real vaqt rejimida xizmat monitoringi yo'q. Aholi bilan qayta aloqani raqamli vositalar orqali olib borish deyarli yo'q.

2.4. Chiqindi va ekologik boshqaruv

Chiqindi olib ketish jadvali, saralash, qayta ishlash bo'yicha na infratuzilma, na aholi madaniyati shakllangan. 2024-yilning mart oyida o'tkazilgan ekologik tahlilga ko'ra, shaharlar chiqindilarining 82% poligonga olib boriladi, atigi 7% qayta ishlanadi.

2.5. Aholining ishonchsizligi

Ijtimoiy so'rovlar (UNDP, GIZ) asosida fuqarolarning 63% kommunal soha vakillariga ishonch bildirmasligini, 71% esa shikoyatlar "javobsiz qolishini" bildirgan.

3. Yoshlarning ishtiroki: real imkoniyatmi yoki idealistik yondashuv?

Yoshlar – demografik jihatdan O'zbekistonning eng katta ijtimoiy guruhi. Lekin ularning kommunal sohadagi ishtiroki hali ham cheklangan.

3.1. Potensial

- Yoshlar texnologiyalarni yaxshi biladi;
- Ular ekologik va raqamli ongga ega;
- Ular ko'ngillilik asosida faol harakatlana oladi;
- Yangi yondashuvlarga ochiq.

3.2. Hozirgi holat

- Sohaga oid maxsus ta'lim yo'nalishlari kam;
- Moliyaviy qo'llab-quvvatlov mexanizmlari sust;
- Yoshlar tashabbuslarini mahalliy hokimliklar yetarlicha tan olmaydi.

3.3. Transformatsion rol

Yoshlar tizimni 3 yo'l bilan o'zgartira oladi:

- Innovatsiya (raqamli yechimlar, platformalar);

- Fuqarolik nazorati (monitoring, jamoatchilik faolligi);
- Hamkorlik (hokimiyat bilan ko'p tomonlama platformalar orqali).

4. Xalqaro tajribalar: kontekstga mos model izlash

4.1. Chili tajribasi

Santiago shahrida “Jamoaviy boshqaruv klasterlari” tashkil etilgan bo'lib, aholining ayniqsa 20–30 yoshdagi faollari kommunal xizmatlar byudjeti va xizmat sifati ustidan jamoatchilik monitoringini yuritadi. Ular QR-kod orqali xizmatlarning holatini baholaydi, mobil ilovalar orqali xabar beradi.

4.2. Indoneziya tajribasi

Jakarta shahri “Smart kampong” dasturi orqali yoshlarni chiqindi qayta ishlash, suv tejash va raqamlashtirish sohalariga jalb qilmoqda. Bu model O'zbekistonda mahalla darajasida tajriba sifatida o'rganilishi mumkin.

4.3. Albaniya tajribasi

Tirana shahrida yoshlar muammolar xaritasini yaratadi: qaysi ko'cha chiroqlari ishlamayapti, qaysi axlat idishlari yetishmayapti, qaysi xizmatlar kechikmoqda. Shahar hokimligi buni budget rejalashtirishda asos sifatida oladi.

5. “Shaharni birga boshqarish” konsepsiyasi

O'zbekistonda yoshlar orqali kommunal sohani isloh qilish uchun “shaharni birga boshqarish” modeli quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

1. **Raqamli jamoatchilik monitoring platformasi** (yoshlar tomonidan boshqariladigan);
2. **Talabalar va yosh mutaxassislar uchun “kommunal xizmatlar laboratoriyalari”;**
3. **Har bir shahar hokimligida “Yoshlar bilan maslahatlashuv kengashi” tashkil qilish;**
4. **Budjet ochiqligi va raqamli shaffoflik indeksini yoshlar baholaydigan tizim.**

Bu mexanizmlar orqali tizim ichidan o'zgarish bo'ladi, tashqi islohot emas, ichki transformatsiya.

6. Xulosa

O'zbekiston shaharlari uchun uy-joy kommunal xizmatlari sifati faqat texnik masala emas. Bu — boshqaruv, fuqarolik, ishonch, madaniyat va kelajak masalasi.

Yoshlar bu tizimni o'zgartira oladimi? Ha, agar ularga vakolat berilsa, imkon berilsa va ular strategik hamkor deb tan olinsa.

Yoshlar dekorativ ishtirokchi emas — ular tizimga yangi falsafa olib kiruvchi avloddir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi rasmiy ma'lumotlari (2023–2024)
2. UNDP Uzbekistan: "Public Service Quality in Urban Settings" (2024). www.uz.undp.org
3. GIZ Uzbekistan: "Youth Engagement in Municipal Transformation" (2024). www.giz.de
4. OECD (2023). "Youth-Led Governance and Urban Resilience". www.oecd.org
5. Santiago City Gov. (Chile): Participatory Budgeting Toolkit (2023)
6. Jakarta Smart Kampong Project Documentation (2023–2024)
7. Tirana Municipality Youth Mapping Manual (2024)